

NIEUWSBRIEF

Victimology Summer School 2023
Online slachtofferschap

Voorwoord

We kunnen ons geen leven zonder digitalisering bedenken. De digitalisering van onze maatschappij brengt voordelen met zich mee zoals het (snel) regelen van praktische zaken, zoals internetbankieren, en om contact en verbinding te zoeken met andere mensen, bijvoorbeeld via sociale media.

Helaas kennen we ook een keerzijde van de digitale wereld: online criminaliteit. Online criminaliteit is zeer divers en bestaat onder andere uit: helpdeskfraude, identiteitsfraude, sextortion, exposen, datingfraude, online stalking, beleggingsfraude en shame sexting. Slachtofferschap van deze verschillende vormen van online criminaliteit is een groot maatschappelijk probleem en kent een grote impact op emotioneel, sociaal en financieel niveau.

INHOUDSOPGAVE

Online slachtofferschap als een fact of life?!

Dr. Remco van Spithoven, p. 3

De rol van de politie bij online slachtofferschap

Dik Wendels, p. 5

Deepfakes: zien is geloven?

dr. Bart van der Sloot, p. 7

Stalkerware en trackers

Chantal van Stekelenburg & Prof. dr. mr. Jan-Jaap Oerlemans, p. 9

Juridische en praktische mogelijkheden voor slachtoffers van online identiteitsfraude

Tjibbe Fromberg & Judith Cortel, p. 11

Wie trapt er nou in zo'n nepbericht?

Nicole van Gelder & dr. Susanne van 't Hoff-de Goede, p. 13

INHOUDSOPGAVE

Online financieel slachtofferschap en cryptovaluta

Reinier Bredenoord, p. 15

Seksueel exposen als high impact crime

Sarah Achahbar, p. 17

Herstel na online seksuele misdrijven

dr. Marthe Goudsmit
Samaritter & Sara Dekke-
Alaoui, p. 19

Datingfraude: Slachtofferschap in de online zoektocht naar liefde

Prof. dr. Marianne Junger &
Anthony van der Meer, p. 21

Hate speech en online discriminatie

Mr. dr. Marloes van
Noorloos & Koen Kros, p. 23

Online ruimte voor herstel

Franck Wagemakers, p. 25

Afsluiting

Franck Wagemakers, p. 28

Vacature ViNe- projectleiders p. 29

*Het organisatiecomité
(van links naar rechts):*

*Ineke van de Meene, Pauline
Aarten, Hester Stubbé, Janne van
Doorn, Iris Becx, Rika Koning,
Marieke Spijkerman, Nicole van
Gelder, Franck Wagemakers.*

*Niet op de foto, maar ook in het
organisatiecomité: Hetty
Burgman, Laura van Baren,
Chantal van den Berg, Rachel
Dijkstra en Anouk van der Duim.*

Deze vorm van criminaliteit kent ook uitdagingen om het adequaat aan te pakken. De opsporing en vervolging zijn complex en de wet- en regelgeving sluiten nog onvoldoende aan op de mechanismen en context van online criminaliteit. Dit gaat bijvoorbeeld over de technologie die wordt gebruikt, maar ook over de erkenning van het online slachtofferschap en de bijbehorende impact. Maar er zijn ook mogelijkheden waarbij de digitale wereld juist een positieve bijdrage kan leveren. Denk bijvoorbeeld aan lotgenotencontact dat online wordt gefaciliteerd.

Deze uitdagingen – en mogelijke oplossingen – zijn aan bod gekomen tijdens de Victimology Summer School 2023. We hebben aandacht besteed aan vier categorieën van online slachtofferschap en criminaliteit: 1) computers/hacken; 2) financieel/economisch; 3) zeden; en 4) interpersoonlijk. Vragen waarmee we aan de slag zijn gegaan waren onder andere: Hoe kan online slachtofferschap eruit zien en wat is de impact ervan? Hoe kunnen we weerbaarheid van slachtoffers vergroten? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat slachtoffers herstel en recht kunnen vinden?

Met een interdisciplinair gezelschap van wetenschappers, professionals en beleidsmakers zijn we samen gekomen om de verdieping op te zoeken in perspectieven op online slachtofferschap. Middels plenaire en thematische sessies zijn zowel de psychosociale als de juridische benadering van online slachtofferschap meegenomen. In deze nieuwsbrief blikken we terug op alle sessies die gehouden zijn tijdens de Victimology Summer School.

Online slachtofferschap als een fact of life?!

Dr. Remco Spithoven

Lector Maatschappelijke Veiligheid bij Saxion University of Applied Sciences; Hoofdredacteur bij Tijdschrift voor Veiligheid, Basisboek & Verdiepingsboek Integrale Veiligheid

“Everything is connected, everyone is vulnerable”! Met dit citaat van Marc Goodman, één van 's werelds toonaangevende autoriteiten op het gebied van globale veiligheid, opende Remco Spithoven zijn introductie college over online slachtofferschap en online criminaliteit.

Volgens Remco is op het gebied van veiligheid de digitalisering van de samenleving de gamechanger die meer gevolgen kent dan we van tevoren hadden kunnen bedenken. Maar zo stelt hij de vraag aan het publiek: “Waarom hebben we online criminaliteit en slachtofferschap geaccepteerd als een fact of life? We kunnen toekomstige slachtoffers van cybercrime beschermen. We moeten er ons in gaan verdiepen zodat we de risico's van het internet beter kunnen inschatten.” En dat is precies wat hij ons liet zien. Aan de hand van vier thema's verdiepten we tijdens de plenaire sessie gezamenlijk in het hedendaagse internet en haar risico's.

Ten eerste, het belang van gelegenheid in de totstandkoming van online criminaliteit en slachtofferschap. Volgens Remco is veel van waarde digitaal geworden of heeft het een digitale component gekregen. Met andere woorden, er is in de onlinewereld een hoop geld te verdienen. Cybercriminaliteit is – op basis van de Routine Activiteiten Theorie uit de criminologie – mogelijk omdat drie elementen samenkomen in de onlinewereld: gemotiveerde daders, potentiële slachtoffers en een afwezigheid van toezicht. Want, zo legt Remco uit, “toezicht hebben we er gewoon uitgewerkt bij het commercialiseren van het internet. Willen we online criminaliteit aanpakken dan moeten we anders gaan kijken, dan moeten we durven aan te pakken en online doen wat we offline al deden om criminaliteit tegen te gaan. Stap erin en doe het samen. Maak je handen vuil.”

“Stap erin en doe het samen. Maak je handen vuil”

De ontwikkelingen, het tweede thema in Remco's introductie college, geeft ook aan dat we nu moeten handelen. Remco vat het samen als "De hele digitale wereld staat in de fik". Slachtofferschap van online criminaliteit is sinds 2012 in Nederland stabiel hoog: In 2022 waren ruim 2 miljoen mensen slachtoffer van online criminaliteit. Maar de aangifte- en meldingsbereidheid blijven laag. Slachtoffers hebben ondersteuning nodig om, om te kunnen gaan met de impact alsook om herhaald slachtofferschap te voorkomen. Aan de andere kant van de medaille zien we sluwe criminelen die op georganiseerde wijze inspelen op actuele situaties. Maar zijn ze ook lui en blijven vooral doen wat eerder bleek te werken.

Remco geeft aan dat risicocommunicatie, het derde thema, hard nodig is. We moeten ons gaan richten op de preventie van online slachtofferschap, oftewel cyberweerbaarheid. Risicocommunicatie betreft echter maatwerk waarbij gekeken moet worden naar de doelgroep en type delict. Alleen zo kan de boodschap het beste landen bij iedereen en komen mensen ook tot het aanpassen van hun gedrag.

Remco eindigt zijn lezing met enkele praktische uitdagingen: waar loop je tegenaan in de praktijk? Remco noemt drie belangrijke uitdagingen. Ten eerste, door een gebrek aan accurate informatie over online slachtofferschap raken slachtoffers en zaken zoek in systemen. Ten tweede, wie waarvoor verantwoordelijk is in de zorg voor slachtoffers en aanpak van daders blijft vaak onnodig onduidelijk. Als laatste, veel professionals ervaren een digitale koudwatervrees om op online criminaliteit hun rol te gaan pakken. Hij eindigt met een oproep: "Pak elkaars hand en duik er samen in. Het is tijd om gezamenlijk een norm te stellen over (on)acceptabel gedrag online."

Leestip: Weerbaar tegen shame sexting en sextortion.

*"Het is tijd om
gezamenlijk een norm
te stellen over
(on)acceptabel gedrag
online"*

De rol van de politie bij online slachtofferschap: “Je bent niet dom, zij zijn slim!”

Dik Wendels

Inspecteur van de politie

“Wanneer burgers slachtoffer worden van online criminaliteit kunnen ze aangifte doen. Toch ervaren slachtoffers veel obstakels in hun zoektocht naar hulp en erkenning. Dik Wendels geeft in zijn college inzicht in de rol van de politie bij online slachtofferschap en hun 3 pijlers van nazorg.

Gedigitaliseerde delicten vallen onder de High Impact Crimes, net als moord en woninginbraken, omdat de gevolgen van online criminaliteit voor slachtoffers zeer groot kunnen zijn. Slachtoffers van online criminaliteit raken hun vertrouwen in de digitale wereld kwijt, schamen zich enorm, hebben materiele schade, zijn in hun privacy aangetast (vergelijkbaar met woninginbraken) en raken geïsoleerd. Daders worden steeds beter en slimmer en zijn goed voorbereid. Taalfouten in e-mails zijn er niet meer, daders maken gebruik van goede webdesigners, doen hun huiswerk door informatie te winnen via phishingmails en via sociale media, en ze werken met professionele callcentermedewerkers en goede transcripten. Deze ontwikkelingen maken dat iedereen slachtoffer kan worden van online criminaliteit. Dik benadrukt: “De vernuftigheid waarmee daders te werk gaan betekent niet dat je dom bent, zij zijn gewoon erg slim!”

Toch kent online criminaliteit een lage aangiftebereidheid door de vele obstakels die slachtoffers zien. Die bereidheid moet vergroot worden. Volgens Dik moet de politie slachtoffers serieuzer nemen, want, zo geeft hij aan: “Wij laten ons ook nog wel eens leiden door vooroordelen”. Andere manieren om de drempel tot aangifte te verlagen is het vergemakkelijken van de wijze van aangifte doen, de successen delen en laten zien dat slachtoffers er niet alleen voor staan en zeker niet dom zijn.

“De vernuftigheid waarmee daders te werk gaan betekent niet dat je dom bent, zij zijn gewoon erg slim!”

Naast het opnemen van aangiften, is de politie verantwoordelijk voor de uitvoer van bepaalde slachtofferrechten. Ten eerste beoordeelt de politie bij een aangifte of er sprake is van een kwetsbaar slachtoffer – bijvoorbeeld wanneer een slachtoffer minderjarig is, of dat er sprake is van een grote impact op het slachtoffer – en of beschermende maatregelen nodig zijn. Een dergelijke maatregel is bijvoorbeeld het opleggen van een contactverbod of het geheimhouden van bepaalde slachtoffergegevens. Het slachtoffer is voor deze bescherming afhankelijk van de politie. Ten derde moet er altijd overdracht naar andere professionals plaatsvinden, waardoor te allen tijde iemand verantwoordelijk is voor het slachtoffer en zij niet aan hun lot worden overgelaten.

Naast de rechten zijn er binnen de politie drie pijlers van de nazorg. De eerste pijler betreft de sociale en emotionele opvang van slachtoffers. De tweede pijler draait om de begeleiding van het slachtoffer in een wir war van bureaucratie. Deze eerste twee pijlers zijn al goed verankerd in het werk van de politie. De derde pijler, het bieden van cyberhulp en het vergroten van weerbaarheid is nog onder constructie. Dik is een groot voorstander van deze derde pijler zodat slachtoffers weer vertrouwen krijgen in de technologie. Het is nog een zoektocht voor de politie hoe ze de cyberweerbaarheid van slachtoffers kunnen vergroten, maar een samenwerking met de gemeente, verzekerings-maatschappijen en publieke en private sectoren ligt voor de hand. Zo legt Dik uit: “Het is belangrijk dat we het met elkaar doen, want samen kunnen we zorgen voor preventie alsook voor de nazorg.”

*Leestip:
Slachtoffer van online
criminaliteit, wat nu?*

Deepfakes: zien is geloven?

dr. Bart van der Sloot

Universitair hoofddocent bij Tilburg Institute for Law, Technology, and Society aan Tilburg University.

Deepfakes: deze vorm van criminaliteit doet zich voor op persoonlijk vlak, zoals te zien is in de documentaireserie ‘Welmoed en de sexfakes’. Toch kent het ook zijn weerslag in de maatschappij, bijvoorbeeld door de inzet van deepfakes voor politieke beïnvloeding en fake news. Met verdeeldheid en polarisatie als gevolg. Wat is de impact van deepfakes en wat zijn de uitdagingen in wet- en regelgeving?

Deze vragen staan centraal in de plenaire sessie geleid door Bart van der Sloot. Hij heeft onderzoek gedaan naar deepfakes. Deepfakes betreffen beeld, geluid of ander materiaal dat geheel of gedeeltelijk is gefabriceerd, maar ook bestaand beeld, geluid of ander materiaal dat is gemanipuleerd met behulp van geavanceerde technische hulpmiddelen en dat niet of nauwelijks van echt te onderscheiden is.

Bart benadrukt allereerst de kansen die deepfakes bieden. Ze kunnen overleden acteurs weer ‘tot leven wekken’, of een historisch figuur een college laten geven over diens historische gebeurtenis. Het biedt medische kansen door iemand die z’n stem verloren is weer te laten ‘praten’. Strafrechtelijk bieden deepfakes de mogelijkheid om een delict na te bootsen en om daders op te sporen. De inzet van deepfakes op positieve manieren wordt met name door professionele organisaties ondernomen, zoals universiteiten of musea, en niet zozeer door consumenten.

In de consumentenmarkt wordt juist de inzet van deepfakes met kwaadaardige bedoelingen waargenomen. 95% van alle deepfakes wordt voor pornografische doeleinden gebruikt. Maar deepfakes worden ook gebruikt voor identiteitsvervalsing, het destabiliseren van financiële markten door fake news te verspreiden over omvallende banken en het aanzetten van haat.

“95% van alle deepfakes wordt voor pornografische doeleinden gebruikt”

Deepfakes hebben grote gevolgen voor het vertrouwen in de media, het functioneren van de rechtsstaat en van de democratie. Ook kunnen ze in een negatieve impact hebben op de sociale en maatschappelijke positie van vrouwen omdat zij het vaakst slachtoffer zijn van pornografische deepfakes.

Voor de politie zijn deepfakes lastig aan te pakken: voor hen is het niet mogelijk om echt van nep te onderscheiden. Experts voorspellen dat over ongeveer zes jaar meer dan 90% van alle digitale content in meer of mindere mate is gemanipuleerd. De beste detectietechnieken die nu bestaan kunnen slechts 65% van de deepfakes ontdekken, de andere 35% glipt door het net. De verwachting van experts is dat de mogelijkheid om via technische middelen deepfakes te ontdekken eerder af dan toe zal nemen. Bovendien is het probleem dat dergelijke technieken meestal ‘waarheids-’ of ‘betrouwbaarheidspercentages’ geven. Dan is bijvoorbeeld de uitkomst: de kans dat deze video authentiek, dat wil zeggen niet gemanipuleerd, is, is 78%. Maar wat zegt een dergelijk percentage nou echt?

Veel online criminaliteit is dan misschien wel verboden, maar wat voegt dat toe als het aan de voorkant niet handhaafbaar is? Dat pleit voor het reguleren van de toegang tot deze technologie: verbied het voor de consumentenmarkt en sta het enkel toe voor professionele partijen. Er moet een sociale cultuur komen waarbij we kwaadaardige toepassingen van technologie afkeuren. Net als Remco Spithoven aangaf in zijn lezing, pleit Bart ervoor om het morele kompas van mensen aan te spreken: “Spreek elkaar erop aan, attendeer elkaar op sociale normen.”

Het publiek bespreekt ook nog mogelijkheden van deepfakes voor slachtoffers zoals een virtuele mediation als de dader niet wil, of een laatste gesprek met iemand die plotseling overleden is. Maar hoe waardevol zijn dergelijke gesprekken als er van de andere kant in feite niets ‘echts’ komt? Onderzoek moet dat nog uitwijzen, aangezien het nieuwe toepassingen betreffen.

“Experts voorspellen dat over ongeveer zes jaar meer dan 90% van alle digitale content in meer of mindere mate is gemanipuleerd”

Stalkerware en trackers

Chantal Stekelenburg

Head of Researchers bij Zerocopter

Prof. mr. dr. Jan-Jaap Oerlemans

Bijzonder hoogleraar inlichtingen en recht bij Universiteit Utrecht

Tijdens deze workshop gaan Chantal Stekelenburg en Jan-Jaap Oerlemans in op stalkerware en trackers: wat is het precies en hoe kunnen we hier juridisch gezien op inspelen? Waar Jan-Jaap vooral een toelichting geeft op de strafbaarstelling van online stalking, geeft Chantal ons een inkijkje in de technische kant van stalkerware en trackers, en hoe zij vrouwen helpt om weerbaarder te worden. Zij presenteert een toolkit - ontwikkeld door DeStalk - voor hulpverleners die slachtoffers van stalking bijstaan. Daarnaast zet ze zich in om kennis over cybersecurity te verspreiden onder vrouwen via haar stichting WICCA (Women In Cybersecurity Community Association).

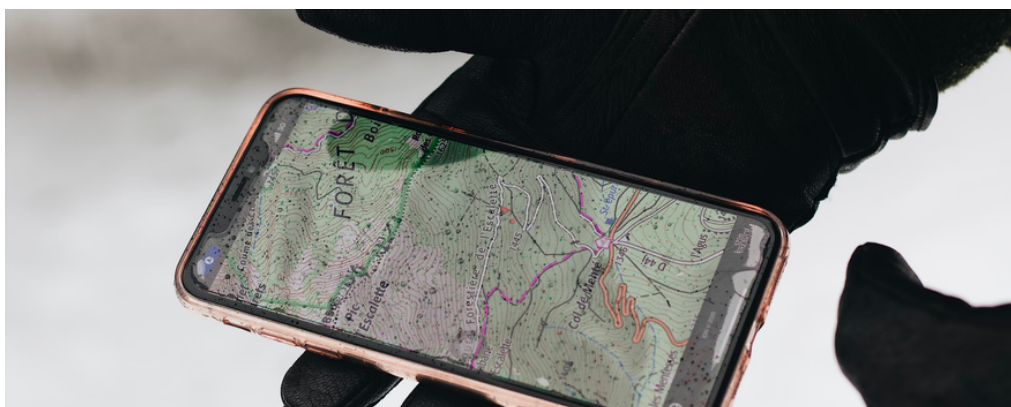
Bij stalking, offline of online, gaat het om het stelselmatig inbreuk maken op iemands levenssfeer. In juridische termen noemen we dit belaging. De mogelijke strafbaarstellingen hangen af van de activiteiten van de dader. Vaak betreft het een hybride vorm van fysieke gedrag en digitaal gedrag (zogenaamde 'cyber-enabled crime'). Denk aan computerdelicten, zoals het opzettelijk en zonder toestemming aftappen van communicatie (art. 139c Sr), overnemen van niet-openbare gegevens (art. 138c Sr), hacking (computervredebreuk) (art. 139ab Sr); en doxing (wet recent aangenomen, wordt nieuw artikel 285d Sr)), het heimelijk maken van (seksuele) video's (art. 139e-g Sr) en wraakporno (art. 139h Sr). Een voorbeeld: als iemand je wachtwoord verandert en je zelf geen toegang meer hebt tot informatie, dan is dat computervredebreuk. Als iemand inlogt op je iCloud account zonder het wachtwoord aan te passen, maar om de persoon te kunnen volgen is dat stalking.

Het laatste voorbeeld maakt duidelijk dat de digitale wereld stalking op een ander niveau mogelijk maakt. Niet enkel door

Leestips:

- [Installing_fear](#)
- [Work with perpetrators](#)

het inloggen op een account, maar ook via het installeren van monitorende software of spyware (stalkerware) op een apparaat, zoals een smartphone of laptop, of via zogenaamde GPS-trackers. Via stalkerware kan men in alles op desbetreffend apparaat in de gaten houden: berichten, mail, contacten, inlogcodes, locatie, agenda en foto's. Een tracker kan gebruikt worden om objecten of personen te volgen en daarmee de precieze locatie van het object of de persoon bijhouden.

Chantal benadrukt dat de impact voor slachtoffers enorm kan zijn. Soms kan werkelijkheid en fictie door elkaar lopen: slachtoffers worden soms zo paranoia dat ze denken dat alles door hun stalker in gang is gezet terwijl dit niet altijd zo hoeft te zijn. Zij krijgen het gevoel: “Hij is overal”. Dat betekent ook dat het slachtoffer niet altijd serieus genomen wordt door instanties; het komt over als een verward en onsamenhangend verhaal. Slachtoffers snappen vaak zelf ook niet wat hen is overkomen. Chantal: “Er moet meer kennis komen bij instanties over de impact van cyberstalking. Daarom sta ik hier.” Jan-Jaap voegt toe: “Er zijn ook wel gespecialiseerde politiemedewerkers nodig om de digitale component bij stalking te kunnen snappen.”

Bovendien is het lastig om cyberstalking te bewijzen. Jan-Jaap benadrukt het belang van het vastleggen in de vorm van screenshots en foto's van berichten. Vanuit het publiek blijkt er op dit vlak een worsteling te bestaan. Zowel vanuit slachtoffers als hulpinstanties heerst de vraag: wat/hoe moet je dan vastleggen en hoe kun je de informatie betrouwbaar overdragen aan de instanties? Het blijkt dat er op dit vlak nog concrete afspraken gemaakt moeten worden.

Chantal: “Er moet meer kennis komen bij instanties over de impact van cyberstalking. Daarom sta ik hier”

Jan-Jaap voegt toe: “Er zijn ook wel gespecialiseerde politiemedewerkers nodig om de digitale component bij stalking te kunnen snappen”

Juridische en praktische mogelijkheden voor slachtoffers van online identiteitsfraude

Tjibbe Fromberg

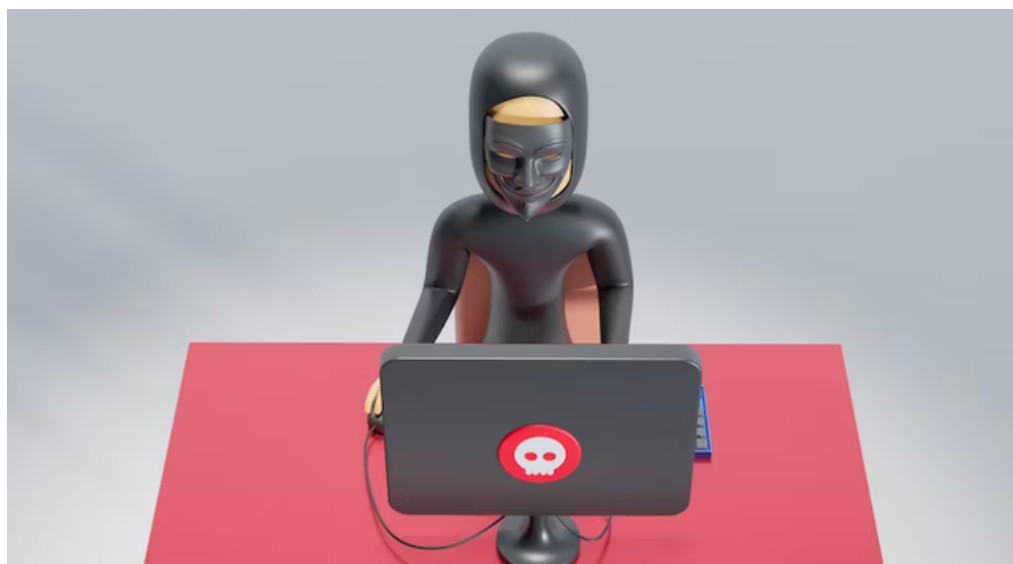
Adviseur bij het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude, onderdeel van de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens

Judith Cortel

Senior beleidsadviseur bij Slachtofferhulp Nederland

Gevoelige gegevens, zoals een BSN of betaalgegevens, kunnen gestolen worden. Bijvoorbeeld door hacken of fysiek stelen. Daarmee kan de identiteit van het slachtoffer misbruikt worden of kan het slachtoffer gechanteerd worden, met verstrekende gevolgen. Tjibbe Fromberg en Judith Cortel bespreken tijdens hun thematische sessie de juridische en praktische mogelijkheden die slachtoffers van identiteitsfraude hebben om stappen te kunnen ondernemen.

Identiteitsfraude wordt vooral gepleegd voor financieel gewin of om de ander schade toe te brengen. Het betreft voornamelijk horizontale fraude: tussen burgers onderling. Maar hoe vaak komt het voor? Slachtofferhulp Nederland (hierna SHN) houdt bij hoeveel aangiften van identiteitsfraude worden gedaan bij de politie. Het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude (hierna CMI) houdt bij hoe vaak identiteitsfraude bij hen wordt gemeld per maand/jaar. Volgens de cijfers van het CMI is vanaf 2010 een toename waar te nemen in het aantal meldingen van

identiteitsfraude: van 152 meldingen in 2010 tot 6151 meldingen in 2022. Deze toename is vooral toe te wijden aan een betere registratie. Wel zien het CMI en SHN een afname in meldingen tussen 2021 en 2022.

De gevolgen van identiteitsfraude zijn immens. Niet alleen is er bij het slachtoffer sprake van financiële schade en reputatieschade, ook kunnen ze enorm in de schulden terechtkomen of krijgen ze een BKR-registratie als wanbetaler. Dit laatste speelt voornamelijk wanneer iemand in jouw naam een telefoonabonnement afsluit en de rekeningen vervolgens niet betaalt. Ook kunnen slachtoffers mogelijk geen bankrekening meer openen en worden sociale-media-accounts geschorst. Naast de praktische gevolgen is er ook sprake van psychosociale gevolgen: slachtoffers hebben een verminderd vertrouwen in anderen, voelen zich machteloos, en ervaren veel schaamte en stress. Het is dan ook niet verrassend dat slachtoffers van identiteitsfraude erkenning zoeken en serieus genomen willen worden, zowel door hun eigen directe omgeving als door professionals zoals de politie en slachtofferorganisaties. Ook zoeken ze hulp bij het herstellen van de nadelige praktische gevolgen en willen ze schadevergoeding.

Op dit vlak zijn er diverse mogelijkheden. Ten eerste kunnen ze aangifte doen. Hoewel de kans erg klein is dat de aangifte tot een individuele strafzaak leidt, kan een zaak wel bijdragen aan – en onderdeel worden van – dossiervorming over identiteitsfraude. Ten tweede kunnen slachtoffers hulp krijgen van het CMI en SHN. Het CMI blijft het slachtoffer ondersteunen tot de zaak opgelost is. Ze houden de meldingen nauwlettend in de gaten om te kijken waar hulp het hardst nodig is. Zoals bij de ‘1 cent overmaken’-meldingen’, zo vertelt Tjibbe. Dit kan namelijk een indicatie zijn dat een bankrekening of telefoonrekening op je naam wordt geopend. Ook werkt het CMI als ketenregisseur waarbij hun contacten binnen de overheid zorgen voor korte lijntjes en een goede samenwerking. Bij SHN kunnen slachtoffers terecht voor juridische en psychosociale ondersteuning. Zij geven informatie en helpen bij het in contact komen met de bank.

“Slachtoffers van identiteitsfraude zoeken erkenning en willen serieus genomen worden, zowel door hun eigen directe omgeving als door professionals zoals de politie en slachtofferorganisaties”

Wie trapt er nou in zo'n nepbericht?

Nicole van Gelder

Onderzoeker Slachtofferhulp Nederland en onderzoeker Radboudumc

dr. Susanne van 't Hoff-de Goede

Senior onderzoeker 'cybercrime en cybersecurity' bij de Haagse Hogeschool

Wie wordt er slachtoffer van online criminaliteit, wat is de impact, en wat kun je als slachtoffer doen? Deze vragen staan centraal in de thematische sessie geleid door Nicole van Gelder en Susanne van 't Hoff-de Goede.

Nicole trapt de thematische sessie af met het geven van een overzicht van de aard en omvang van online slachtofferschap. Er zijn ongelooflijk veel vormen van online fraude, waaronder phishing, helpdeskfraude, oplichting, whatsappfraude, identiteitsfraude en datingfraude. De lijst is eindeloos en telkens worden we geconfronteerd met nieuwe vormen.

Wanneer mensen slachtoffer worden van online fraude dan is de impact zeer groot. Er is een verminderd vertrouwen in anderen en een gering veiligheidsgevoel. Slachtoffers voelen zich vaak machteloos en voelen veel schaamte en schuld door wat hen is overkomen. Schuld is wel een interessante emotie, zo stelt Nicole, want het geeft sommige slachtoffers een gevoel van controle: 'ik heb ervan geleerd en maak niet meer dezelfde fout'. Slachtoffers hebben ook diverse behoeften. Vaak is er sprake van financieel verlies en willen slachtoffers graag hun geld terug. Maar ze willen ook erkenning voor hun slachtofferschap en dat de dader verantwoordelijk wordt gehouden voor hun daden.

Susanne neemt het stokje van Nicole over door haar onderzoek over alternatieve afdoeningsmogelijkheden van online fraude te bespreken. Zij erkent de behoeften die slachtoffers van online fraude hebben maar ziet dat de strafrechtelijke route voor slachtoffers beperkt uitkomst biedt. Er is een beperkte capaciteit in de strafrechtsketen en een moeizame doorstroom. Ook zijn

slachtoffers van online fraude zich lang niet altijd bewust van de mogelijkheid om dag en nacht het noodnummer van hun bank te bellen, om de betaling te bevriezen of ongedaan te maken. “Er is sinds 2021 ook een andere mogelijkheid”, zo stelt Susanne, “de schade civielrechtelijk terugvorderen waarbij de begunstigde rekeninghouder aansprakelijk wordt gesteld”. Er is echter zeer beperkt inzicht in deze procedure en de ervaringen van slachtoffers. Om deze reden gaat Susanne met collega’s de komende jaren onderzoek doen naar de civielrechtelijke afdoening van online fraude, met als doel handvatten te bieden voor het faciliteren van genoegdoening onder slachtoffers en aanbevelingen te doen over het minimaliseren van risico’s van online fraude voor slachtoffers, daders en de maatschappij.

Susanne deelt de eerste voorlopige resultaten tijdens de thematische sessie waarbij ze ingaat op een deelproject: de ervaringen van slachtoffers van online fraude die een civielrechtelijke procedure zijn gestart, hetgeen ze in kaart heeft gebracht middels interviews met 28 slachtoffers (dataverzameling loopt). De motivatie om een civielrechtelijke procedure op te starten was niet alleen om geld terug te krijgen, slachtoffers willen hiernaast de dader voor de rechter zien en voorkomen dat ze in de toekomst opnieuw de fout in gaan. Slachtoffers die de procedure hebben doorlopen geven aan dat het hen naast financiële genoegdoening ook hoop oplevert en vertrouwen dat er mensen zich voor hen in willen zetten. Ook voelen zij zich gesteund. Tegelijk beschrijft Susanne ook een andere kant van de procedure. De ontvangers van het gefraudeerde geld zijn niet altijd de fraudeurs zelf, maar ook geregeld zogenaamde geldezels, wiens rekening is misbruikt voor het plegen van fraude. Deze geldezels zijn in sommige gevallen kwetsbaar en kunnen zelf ook als slachtoffer worden aangemerkt. De komende twee jaar zal worden onderzocht welke gevolgen de civielrechtelijke afdoening heeft voor bijvoorbeeld daders/geldezels, betrokken instanties en de juridische ketens. De vraag hoe kan worden gebouwd aan een toekomstbestendige alternatieve afdoening van online fraude hoopt Susanne over 2 jaar te kunnen beantwoorden.

Meer lezen over het onderzoek van Susanne? Klik dan [hier](#).

Lees [hier](#) over Slachtofferhulp Nederland en online fraude.

Slachtoffers die de procedure hebben doorlopen geven aan dat het hen naast financiële genoegdoening ook hoop oplevert en vertrouwen dat er mensen zich voor hen in willen zetten. Ook voelen zij zich gesteund

Online financieel slachtofferschap en cryptovaluta

Reinier Bredenoord

Kwartiermaker 'digitale criminele geldstromen' bij het Openbaar Ministerie

Hoe zit online slachtofferschap eruit als het gaat over cryptovaluta? Wat kunnen het Openbaar Ministerie en opsporingsdiensten te doen? Wat kunnen we doen wanneer geld of crypto kwijt is? En hoe kunnen we online financieel slachtofferschap voorkomen? Want als het geld kwijt is, dan is het vaak écht weg. Voorkomen is daarom heel belangrijk.

Deze vragen staan centraal in de thematische sessie geleid door Reinier Bredenoord. Cryptovaluta worden door criminelen vaak gebruikt voor hacks/ransome, online (drugs)handel, fraude/oplichting, belastingfraude, internationale handel en smokkel en witwassen. Fraude heeft zelf niet altijd met cryptovaluta te maken, maar regelmatig worden inkomsten via cryptovaluta weggesluisd. Het heeft de relatieve anonimiteit van cash: "je kunt 500 miljoen veel makkelijker overmaken", zo vertelt Reinier.

Wat zien we allemaal van online criminaliteit met cryptovaluta? Reinier besprak enkele voorbeelden. Zo bestaat iets als 'pump en dump' waarbij een team een willekeurige cryptovaluta of token goedkoop inkoopt. Deze aangekochte cryptovaluta gaan ze dan *hypen* waarbij mensen denken dat ze rijk kunnen worden als ze ook deze cryptovaluta kunnen kopen. Hierdoor stijgt de koers. Het team achter de pump en dump verkoopt hun aangekochte cryptovaluta wanneer de koerst op z'n hoogtepunt is waardoor de koers hard daalt. De mensen die ook de cryptovaluta hebben gekocht verkopen hun crypto in paniek waarbij er sprake is van grote verliezen.

Na een introductie op online financieel slachtofferschap geeft Reinier ons een kijkje in de wereld van de cryptocriminaliteit middels de Netflix documentaire ‘Trust no one’. Reinier geeft aan in zijn rol als kwartiermaker vooral bezig te zijn geweest om kenbaar te maken dat cryptovaluta voor criminele doeleinden worden gebruikt. “Crypto is ‘here to stay’, dus we kunnen er maar beter op voorbereid zijn”, aldus Reinier. “Fraude heeft jarenlang niet op het lijstje van de veiligheidsagenda gestaan. De prioriteit moet veel meer bij digitale slachtofferschap komen te liggen.”

Wanneer we ingaan op slachtofferschap van cryptocriminaliteit, geeft Reinier aan: “er is op dit moment maar één credo: weerbaarheid vergroten en cryptoslachtofferschap zoveel mogelijk voorkomen. Wet- en regelgeving is in de maak, maar is er nog lang niet en zal ook niet alles kunnen voorkomen of strafbaar stellen.” Het is namelijk moeilijk om cryptocriminaliteit aan te pakken, want je moet het bewijsbaar maken in de rechtszaal en cryptovaluta kunnen met een druk op de knop buiten bereik van de opsporing en OM worden gebracht. Oplichting aantonen is lastig. Ook is er verregaande expertise in de opsporing nodig om hierop de acteren. En geld voor programma’s om het te überhaupt te kunnen traceren. Die capaciteit is er wel, maar niet op zeer grote schaal. Bovendien, “victim blaming ligt op de loer: “had je je geld daar maar niet moeten investeren”. Maar niet het slachtoffer is dom, maar de pleger is heel erg slim.”

Reinier geeft ons nog een aantal tips mee om online financieel slachtofferschap bij cryptovaluta te voorkomen:

- Beleg via een DNB of AFM geregistreerde instelling (kvk, adres, telefoonnummer).
- Sta geen hulp op afstand toe (zoals via AnyDesk, waarin je pc door een externe partij wordt overgenomen) en beveilig je apparatuur (virusscanners e.d.).
- Weet je wat je koopt? Snap het product en doe er onderzoek naar.
- To good to be true? Als dat lijkt, is het vaak ook zo.

*Er is op dit moment
maar één credo:
weerbaarheid vergroten
en crypto-
slachtofferschap zoveel
mogelijk voorkomen.
Wet- en regelgeving is
in de maak, maar is er
nog lang niet en zal
ook niet alles kunnen
voorkomen of
strafbaar stellen.*

Seksueel exposen als high impact crime

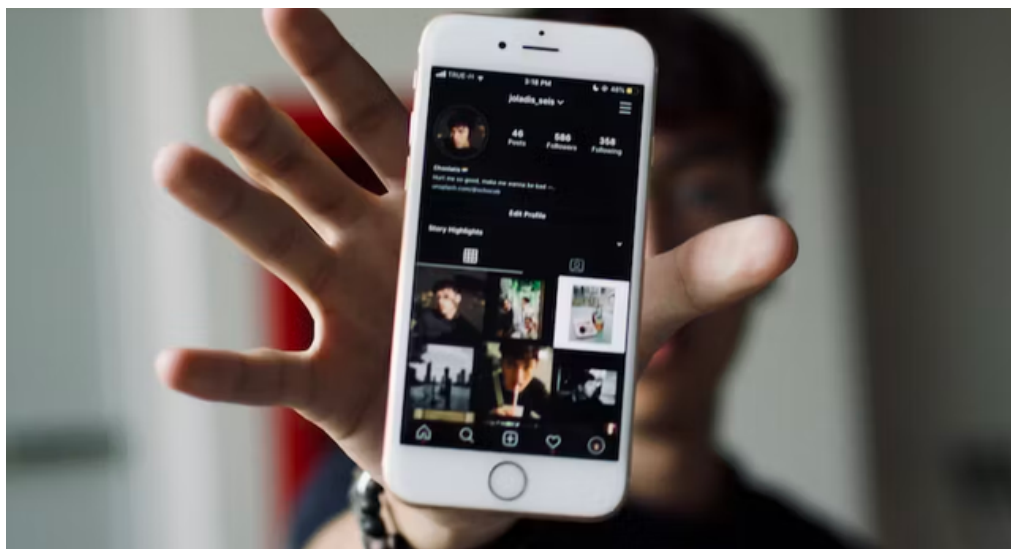
Sarah Achahbar

Adviseur 'diversiteit en inclusie' en 'online (seksueel) overschrijdend gedrag'

“Waar denk je aan als je de woorden exposen en online shamen hoort?” Met deze vraag opent Sarah Achahbar haar thematische sessie over seksueel exposen.

De antwoorden die uit de zaal komen zijn 'blootstellen', 'naaktfoto's', 'persoonsgegevens', 'cyberpesten, en 'shaming'. Maar, zo merkt Sarah op, de antwoorden leggen ook bloot dat er nog veel verschillende termen worden gebruikt om exposen specifiek of online seksueel misbruik in het algemeen aan te duiden. Op basis van haar eigen onderzoek concludeert ze dat de term 'exposen' nog veel te breed wordt ingezet. Om deze reden spitst ze zich in de thematische sessie toe op seksueel exposen, waarbij ze de volgende definitie hanteert: "alle manieren of vormen van (bedreigingen van) het zonder toestemming delen en/of doorsturen van afbeeldingen of tekstuele informatie – hetzij expliciet, seksueel, interpreteerbaar of compromitterend van aard – via sociale-mediakanalen. Het ongewenst delen is bedoeld om de beschreven of afgebeelde persoon te schaden of te beschamen." Hierbij benadrukt Sarah dat het bij exposen niet altijd over expliciete seksuele beelden hoeft te gaan. Wat voor de ene cultuur niet seksueel getint is, kan dat voor de andere cultuur wel zijn.

“Bij seksueel exposen hoeft het niet altijd over expliciete seksuele beelden te gaan. Wat voor de ene cultuur niet seksueel getint is, kan dat voor de andere cultuur wel zijn.”

Seksueel exposen heeft een enorme impact op zowel indirecte als directe slachtoffers, online als offline, en daarom pleit Sarah ervoor om het als een high impact crime te classificeren. Slachtoffers ervaren schaamte, victim blaming, angst, depressie en eenzaamheid. Maar seksueel exposen kan ook als gevolg hebben dat slachtoffers worden gechanteerd, bedreigd, mishandeld of waarbij ze gedwongen worden tot prostitutie of slachtoffer worden van mensenhandel. Kwetsbare groepen zoals de LHBTIQA-gemeenschap en de bi-culturele gemeenschap zijn hier het meest kwetsbaar voor.

In de praktijk ziet Sarah dat exposen genormaliseerd wordt en dat de schuld vaak bij het slachtoffer wordt gelegd, maar niet bij de pleger. Daarnaast blijkt dat ongeveer evenveel jongens als meisjes slachtoffer worden van sextortion. Het kan iedereen overkomen en dus pleit Sarah ervoor dat we meer met elkaar in gesprek gaan over dit onderwerp. Vooral omdat uit haar onderzoek blijkt dat maar 1 van de 80 jonge slachtoffers van seksueel exposen hulp heeft gezocht.

De voornaamste reden waarom jongeren geen hulp zoeken zijn vanwege gevoelens van schaamte en schuld. Daarbij komt het gebrek aan zichtbaarheid en laagdrempeligheid vanuit instanties ook zeker om de hoek kijken. Er heerst onwetendheid onder jongeren over de hulpverlening en eventuele anonimiteit ervan, maar ze zijn ook sceptisch en hebben geen vertrouwen in instanties (vanwege eerdere ervaringen met instanties/overheid) of vanwege verhalen in de media. “De daadwerkelijke verantwoordelijkheid ligt bij de instanties”, zo pleit Sarah, “om te kijken in hoeverre zij inclusief en laagdrempelig (kunnen) zijn in hun hulpaanbod of taalgebruik”.

Leestip: De dubbele seksmoraal: online ‘exposen’ van marokkaans-nederlandse vrouwen, door Sarah Achahbar

Exposen lijkt genormaliseerd te worden en de schuld wordt vaak bij het slachtoffer gelegd, maar niet bij de pleger.

Herstel na online seksuele misdrijven

Dr. Marthe Goudsmit Samaritter

Post-doc onderzoeker bij de Universiteit van Oxford

Sara Dekker-Alaoui

Oprichter en directeur The Safe Space Club

Met de ontwikkelingen in aard en omvang van online seksueel misbruik middels beeldmateriaal (image-based sexual abuse), is er tevens discussie over hoe hier vanuit psychosociaal en juridisch oogpunt mee omgegaan kan en moet worden. Op welke punten zijn er mogelijk hiaten in de wetgeving en wat hebben slachtoffers nodig? Met deze vragen zijn Marthe Goudsmit Samaritter en Sara Dekker-Alaoui aan de slag gegaan in hun thematische sessie.

Marthe trapt de sessie af door te spreken over de mogelijke hiaten in de wetgeving. Zo bespreekt het problematische karakter van sommige termen. Als voorbeeld noemt ze wraakporno waarbij bijvoorbeeld seksueel beeldmateriaal van iemand openbaar wordt gemaakt in de wetenschap dat dit nadelig voor die persoon kan zijn. De term ‘wraak’ is zeer suggestief en past niet bij de beschrijving van het delict, want het gaat vaak niet om wraak. Ook ‘porno’ is niet passend hier, omdat de term geen misbruik aangeeft. Ze pleit daarom voor ‘fair labelling’ waarbij de wet een eerlijk label moet plakken wat de aard van het misdrijf weerspiegelt. Ze stelt voor om in plaats van de term ‘wraakporno’ de term ‘seksueel misbruik met beeldmateriaal’ te gebruiken.

Wat kunnen slachtoffers van online seksueel misbruik doen qua juridische acties? Het strafrecht is het meest voor de hand liggend, waarbij de verdachte voor smaad of laster kan worden vervolgd en een gevangenisstraf en/of boete kan worden opgelegd. Ook het civielrecht biedt opties. Het probleem is echter dat wanneer niet kan worden bewezen dat de verdachte wist of behoorde te weten dat seksueel misbruik middels beeldmateriaal schadelijk is voor het slachtoffer, dan is het niet strafbaar in Nederland. In Ierland geldt een ruimere strafbaarstelling: daar

“Wat we nodig hebben is ‘fair labelling’ waarbij de wet een eerlijk label moet plakken wat de aard van het misdrijf weerspiegelt.”

is schending van privacy, ook als de dader dat niet expliciet deed om het slachtoffer te kwetsen, voldoende om veroordeeld te worden voor het delen van seksueel beeldmateriaal. Marthe pleit ook voor een herclassificering (als seksueel misdrijf) en herformulering van de wet waarbij wordt gekeken of de verdachte het beeldmateriaal bewust openbaar heeft gemaakt en of de verdachte heeft gecheckt met het slachtoffer of het beeldmateriaal online mocht.

In het tweede deel van de sessie ging Sara in op het herstel na online seksueel misbruik. Zij vertelt over haar organisatie 'The Safe Space Club' dat slachtoffers van seksueel geweld hulp en begeleiding op maat biedt vanuit ervaringsdeskundigheid. De aangiftebereidheid onder slachtoffers van (online) seksueel geweld is zeer laag. Sara legt uit dat aangifte doen mentaal zeer zwaar is en dat de behoefte om aangifte te doen pas later plaatsvindt. Vooral omdat ze willen voorkomen dat de dader meer slachtoffers maakt; ze doen het niet per se voor zichzelf.

Volgens Sara zijn er 4 pilaren om de aangiftebereidheid te vergroten:

1. **Psycho-educatie:** erkenning en herkenning krijgen voor wat hen is overkomen. Daarnaast biedt psycho-educatie informatie over hoe het verwerkingsproces werkt.
2. **Noodzaak:** slachtoffers moeten de noodzaak voelen om hulp te zoeken en aangifte te doen.
3. **Inspiratie opdoen:** slachtoffers moeten verhalen horen van anderen die iets soortgelijks hebben meegemaakt. Dit draagt bij aan de herkenning en erkenning. Ook is het belangrijk dat slachtoffers middels deze verhalen horen hoe ze het hebben verwerkt.
4. **Veiligheid:** slachtoffers moeten zich veilig voelen om aangifte te kunnen doen. De professional moet een veilige situatie creëren voor het slachtoffer alsook werken aan een vertrouwensband.

*Om de
aangiftebereidheid te
verhogen heb je 4
pilaren nodig: Psycho-
educatie, noodzaak,
inspiratie opdoen en
veiligheid..*

Datingfraude: slachtofferschap in de online zoektocht naar liefde

Prof. dr. Marianne Junger

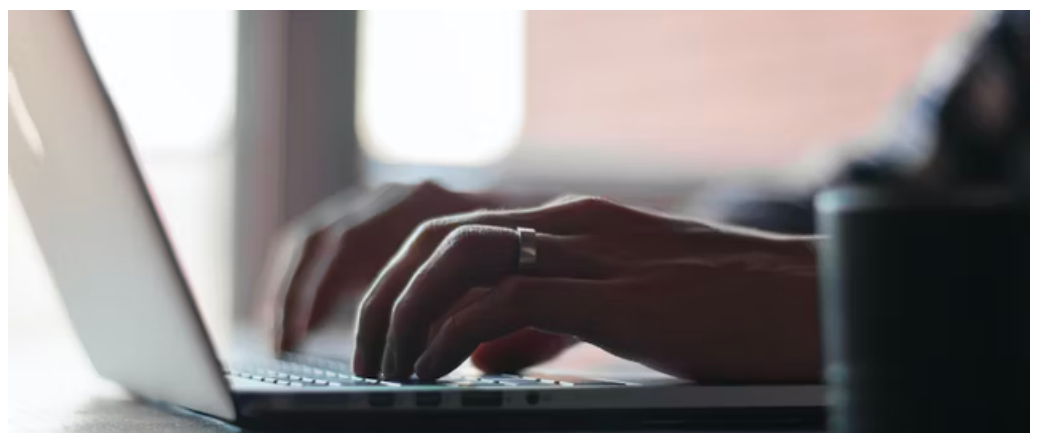
Emeritus hoogleraar Cyber Security en Business Continuity aan de Universiteit Twente

Anthony van der Meer

Onderzoeksjournalist en cybercrime expert

Tijdens deze workshop gaf Marianne Junger ons inzicht in de ‘sector’ van datingfraude: van prevalentie tot aan slachtofferkenmerken tot aan interventies, en gaf Anthony van der Meer ons een levendig inzicht in de strategieën van zogenaamde ‘scammers’ in de online-datingwereld.

Marianne geeft aan dat er een groei is in online datingfraude. De geschatte prevalentie (op basis van steekproeven onder personen die een online zoektocht naar de liefde hebben meegemaakt) is 1%. Qua slachtofferkenmerken lijken vooral personen met een romantisch ideaal (op zoek naar de ware liefde), een lage zelfcontrole en een niet-westerse achtergrond een groter risico te lopen op slachtofferschap van datingfraude. De impact is vaak groot, en blijkt ook samen te hangen met de financiële gevolgen: veel slachtoffers die een groot geldverlies doormaken ervaren een grotere impact van de datingfraude. Fraudes zonder financiële gevolgen komen ook minder vaak voor. Marianne pleit ervoor dat instanties structureler bezig zijn met (het waarschuwen voor) datingsfraude. Een manier is om online daters op datingsites beter te informeren; slachtoffers herkennen de fraude niet altijd.

Anthony laat in zijn documentaire Bait – waarvan hij gedeeltes toont tijdens de workshop – zien hoe belangrijk het is om slachtoffers te informeren over de diverse tactieken die fraudeurs kunnen hebben. Met andere woorden: wanneer slachtofferschap op de loer ligt.

Anthony geeft aan dat het vaak om zogenaamde ‘voorschotfraude’ gaat: het slachtoffer betaald de ‘scammer’ een som geld om hem (het betreft vaak een mannelijke pleger) ‘uit de brand te helpen’. Ook hier wordt aangegeven dat het lastig te bewijzen is dat het om fraude gaat: onder valse voorwendselen iemand geld afhandig maken is strafbaar – ook wanneer er sprake is van een relatie met het slachtoffer – maar een cadeau of donatie doen niet. Het is dus een grijs gebied.

In zijn documentaire laat hij zien hoe hij met nepprofielen op datingssites fraudeurs probeert te ontmaskeren. En daar ook in slaagt. De documentaire geeft niet alleen een levendig inzicht in hoe de fraudeur te werk gaat, hij legt ook uit hoe dergelijke processen meer theoretisch verklaard kunnen worden. Zoals het idee van de sunk cost fallacy: zowel een fraudeur als slachtoffer gaat door met de relatie ondanks het gebrek aan een beloning, puur omdat ze beiden al zoveel ‘geïnvesteed’ hebben in elkaar.

Waarom heeft Anthony besloten deze documentaire te maken? Hij stipt het belang van ‘awareness’ aan: het fenomeen datingfraude verdient aandacht. En dan niet enkel de vanuit de kant van de crimineel, maar het hele verhaal. Om dat hele verhaal te vatten is wel geduld nodig: het maken van de serie Bait heeft zo’n 2,5 jaar geduurd. Het onderzoek naar datingfraude duurde meerdere maanden.

De presentatie van Marianne Junger is op te vragen door een email te sturen naar M.Junger@utwente.nl.

“Het proces kan verklaard worden door de sunk cost fallacy: zowel een fraudeur als slachtoffer gaat door met de relatie ondanks het gebrek aan een beloning, puur omdat ze beiden al zoveel ‘geïnvesteed’ hebben in elkaar.”

Hate speech en online discriminatie

Mr. dr. Marloes van Noorloos

Universitair hoofddocent straf(proces)recht bij de Universiteit Leiden.

Koen Kros

Onderzoeker aanpak discriminatie bij Movisie en onderzoeker bij Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS).

Tijdens deze workshop bespraken Marloes van Noorloos en Koen Kros het vóórkomen en het voorkómen van hate speech en online discriminatie.

Dat er veel discriminerende uitspraken online te vinden zijn kan iedereen in het publiek van deze workshop beamen. Niet enkel op het vlak van directe ‘posts’ op Twitter of LinkedIn (want ook daar komt men het tegen), maar ook nare reacties op mensen die hun steun betuigen aan anderen. Zelfs positieve communicatie kan op die manier in een negatief daglicht gezet worden.

Vanuit zowel de sprekers als het publiek wordt er gediscussieerd over meldingsbereidheid. Het maken van een melding is belangrijk voor de zichtbaarheid van het probleem, en daaraan gekoppeld: de urgentie ervan. Ook in deze workshop wordt duidelijk: we moeten een bepaalde norm stellen van wat we (on)acceptabel gedrag vinden online en dat kan alleen als we melding maken van haatuitingen en -misdrijven.

Wat kan er verder tegen haatuitingen gedaan worden? Want het probleem los je niet enkel op door een verantwoordelijkheid bij het slachtoffer te leggen. Bijvoorbeeld, moet de anonimiteit op platforms opgeheven worden? Het is de vraag of dat een oplossing is, als we niet eerst met elkaar afspreken welke sociale normen gelden over wat we ‘normaal’ en wenselijk vinden. Er lijkt veel overeenstemming te zijn in het idee dat preventief werken zinvoller is dan het achteraf proberen op te lossen met het (straf)recht. Duidelijke normen stellen kan via het (straf)recht maar dat kan ook in vroeger, preventief

stadium (bijvoorbeeld, in onderwijs). Ook is men het erover eens dat er een rol ligt bij omstanders: spreek elkaar op (wan)gedrag aan. Bewustzijn creëer je door het er met elkaar over te hebben.

In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt bij online criminaliteit – het (straf)recht is niet altijd toereikend – zie je bij haatuitingen en -misdrijven dat er in theorie veel mogelijkheden zijn om dat via het recht aan te pakken. Afhankelijk van het precieze gedrag, kan er sprake zijn van een uitingsdelict of een discriminatiefeit. Ook kan feitelijke discriminatie worden aangepakt via de Algemene wet gelijke behandeling en het arbeidsrecht. Van online platforms wordt steeds meer verwacht (onder meer door de EU) dat zij online haatuitingen aanpakken. Toch worden veel van deze juridische mogelijkheden in de praktijk nog weinig ingezet. Soms wordt op voorhand te snel aangenomen dat juridische wegen niets zullen opleveren. Bovendien, haatmisdrijven/commune discriminatie betreft wat anders dan haatuitingen/haatzaaien en staat niet als zodanig in Wetboek van Strafrecht. Wanneer een rechter aangeeft dat een zaak een discriminatoir aspect kent, is wel een hogere straf mogelijk (binnen het geldende strafmaximum). Dit is een rechter niet verplicht te doen. “Momenteel is er een initiatief-wetsvoorstel om deze strafverhogingsgrond bij haatmisdrijven wettelijk te verankeren”, aldus Marloes.

Kortom: wat werkt in de aanpak van online discriminatie? Stel sociale normen en gedragsregels, en spreek elkaar erop aan als het niet nageleefd wordt. Treed met elkaar in contact en deel verhalen, zodat het besef van de gevolgen zichtbaarder wordt. Met deze herkenning wordt wellicht de meldingsbereidheid en de prioriteit die het probleem zou moeten krijgen vergroot. En als het dan toch tot slachtofferschap komt, inventariseer dan ook “welke ondersteuningsbehoeften er spelen bij slachtoffers”, aldus Koen.

Leestip: [Organisaties aan zet voor een stevigere aanpak online discriminatie.](#)

“In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt bij online criminaliteit – het (straf)recht is niet altijd toereikend – zie je bij haatuitingen en -misdrijven dat er in theorie veel mogelijkheden zijn om dat via het recht aan te pakken”

‘Online ruimte voor herstel’: een panelgesprek over de positieve aspecten van de digitale wereld

Franck Wagemakers

Strategisch beleidsadviseur bij Slachtofferhulp Nederland

Tijdens het afsluitende panelgesprek van de summer school spraken we over de positieve aspecten van de digitale wereld. Ofwel, online ruimte voor herstel. Want ondanks dat de digitalisering nieuwe vormen van criminaliteit en dus slachtofferschap met zich meebrengt, zijn er ook positieve aspecten. Zo kunnen we met online mogelijkheden meer bekendheid geven aan online slachtofferschap en manieren bieden om lotgenoten te vinden. Ook kan informatie die online beschikbaar is, mensen ook helpen in het vinden van herstel en recht, of hen wapenen tegen (herhaald) slachtofferschap.

Hierover ging Franck Wagemakers, als moderator, in gesprek met 4 panelleden.

Prof. dr. Sven Zebel is sociaal en forensisch psycholoog, bijzonder hoogleraar mediation bij de vakgroep privaatrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam, en universitair hoofddocent bij de vakgroep Psychologie van Conflict, Risico en Veiligheid aan de Universiteit Twente. Hij nam ons mee in de digitale mogelijkheden die onder meer in herstelbemiddeling een rol (gaan) spelen. Denk hierbij niet alleen digitale en online vormen van communicatie (videoboodschappen, videochat) maar ook aan de inzet van virtual reality en avatars voor bemiddeling.

Indien er bijvoorbeeld geen dader beschikbaar is voor herstelbemiddeling zou een gesprek met een avatar in virtual reality ook een gunstig effect kunnen sorteren. Slachtoffers kunnen daardoor wellicht minder angst en woede ervaren, net als bij daadwerkelijke herstelbemiddelingen. Psychologisch gezien heeft dit deels overlap met het ‘lege stoel’-principe dat in

therapie gebruikt wordt. Met behulp van de ervaring van bemiddelaars kan een script voor avatars gemaakt worden. Hierover vinden al verkennende gesprekken plaats met Perspectief Herstelbemiddeling.

Dr. Christa Nieuwboer is lector Jeugd, Gezin & Samenleving bij Avans Hogeschool en onderzoeker bij Apparent Onderzoek, en heeft expertise over onder meer online opvoedingsondersteuning; de alliantie tussen professionals en (groepen) cliënten en de rol van technologie daarbij. Tijdens het panelgesprek bespraken wij dat de offline en online ondersteuning vaak nog tamelijk gescheiden werelden zijn. Christa pleit ervoor dat we als professionals een tandje bij moeten zetten en niet meer moeten doen alsof het facultatief is. Online vormen van ondersteuning zijn al zo'n 25 jaar mogelijk en er is veel kennis over. Het zou standaard moeten zijn om naast de offline training 'gespreksvoering' ook een training 'online gespreksvoering' te hebben.

Eva de Vries werkt inmiddels 10 jaar in de wereld van community management en is nu landelijk coördinator lotgenotencontact bij Slachtofferhulp Nederland. Zij neemt ons mee in de werkwijze van de online communities en vertelde over de toegevoegde waarde van het bij elkaar brengen van mensen die elkaar kunnen versterken en zo elkaar en anderen verder kunnen helpen. Dit is ook wetenschappelijk onderbouwd in het proefschrift 'The role of social support in the aftermath of victimization' door Pien van de Ven. Eva propageert om niet meer in hokjes offline en online te denken en ziet juist de hybride mogelijkheden waarin ieder slachtoffer zelf kan kiezen wat het beste past.

Nathalie Franse is communicatieadviseur Projecten & Beleid bij Fonds Slachtofferhulp en projectleider jongerenplatform WTFFF.nl. In deze rol heeft zij direct contact met onder meer slachtoffers en nabestaanden. Nathalie tekende op basis van interviews diverse verhalen op van slachtoffers, hetgeen voor hen op zich al helend werkte. Zij konden zo namelijk hun verhaal chronologisch en met verbanden zien. Het platform met

die ervaringsverhalen is helemaal uit de behoeften van de slachtoffers vormgegeven. Door de verhalen waarin anderen zich kunnen herkennen alsmede door de online informatie wordt de drempel naar verdere hulpverlening verlaagd. Zij pleit er ook nadrukkelijk voor hier jongeren bij te betrekken.

We stonden onder meer stil bij de vraag of online vormen van contact anders beleefd worden door slachtoffers. Het panel ziet juist de toegevoegde waarde, doordat het anoniem en laagdrempelig kan zijn. Een risico kan wel zijn dat in online communities ook mensen met minder goede bedoelingen deelnemen of dat iemand minder goed gemonitord wordt in het herstel, hetgeen door goede moderatie bewaakt moet worden.

Tijdens het panelgesprek was er ook interactie met het publiek. Zo werd gesteld dat emotie mensenwerk is, waarop Christa ook een voorbeeld noemde dat iemand na 10 jaar therapie juist na 2 chatgesprekken met een hulpverlener eindelijk durfde te vertellen wat er gebeurd was omdat dat contact veiliger werd beleefd. De aannames dat je online niet persoonlijk, emotioneel en betekenisvol contact kunt hebben klopt niet. Daarvoor is het echter wel nodig dat we als professionals ook leren door de juiste, reflectieve vragen online te stellen om tot betekenisvol contact te komen.

De algemene vraag is: hoe kunnen we beter aansluiten bij onze doelgroepen? We weten in ieder geval dat de populatie zowel online als offline is. Technologie is daarin geen doel op zich. Co-creatie en co-design zijn manieren om ook de doelgroep actief te betrekken om door te ontwikkelen en beter en laagdrempelig aan te sluiten bij de behoeften.

Afsluiting

Franck Wagemakers

Strategisch beleidsadviseur bij Slachtofferhulp Nederland

Na het panelgesprek vond een inhoudelijke afronding plaats. We hebben in deze twee dagen vanuit verschillende perspectieven gekeken naar de vormen van online slachtofferschap, de impact ervan en de mogelijkheden in herstel en recht. We hebben ervaringen en kennis gedeeld om te proberen grip te krijgen op online slachtofferschap zodat we de aanpak kunnen versterken en de ondersteuning van slachtoffers kunnen verbeteren. Het publiek reageerde op drie reflectieve vragen die een wordcloud vormden.

Op de vraag “Wat zijn volgens jou 3 belangrijke voorwaarden voor recht en herstel bij online slachtofferschap?” zijn erkenning, veiligheid, vertrouwen, normaliseren, voorkomen victim blaming de meest gebruikte woorden.

Op de 2e vraag “Welke inzichten ga je zelf inzetten in jouw werk en/of delen met jouw collega’s?” reageerde het publiek vooral met: samenwerken, kennis delen, verdiepen, verbinden, ketensamenwerking.

De laatste vraag was wat de summer school de moeite waard heeft gemaakt, hetgeen gelukkig beantwoord werd met onder meer: kennis, inzichten, netwerken, samenwerken, inspiratie.

Een hartelijk woord van dank voor ieders actieve deelname en inbreng! Ik wens ons allemaal toe dat we elkaar blijven voeden en versterken met kennis en inzichten, opdat we slachtoffers nog beter kunnen helpen in het vinden van recht en herstel.

Vacature

Twee projectleiders gezocht voor kennisnetwerk Victimologie in Nederland (ViNe) - 0,2 fte

Het kennisnetwerk ViNe zoekt per **1 mei 2024** twee **projectleiders** die gedurende **3 jaar één dag per week** een belangrijke bijdrage leveren aan het voorzetten van het kennisnetwerk ViNe.

Dit kennisnetwerk heeft als doel het stimuleren van kennisuitwisseling, het leggen van verbanden tussen kennisgebieden en het bevorderen van samenwerking tussen onderzoekers, beleidsmedewerkers en professionals uit de praktijk die zich inzetten voor de positie van slachtoffers. Middels ViNe kunnen we kennis over slachtofferschap meer verbinden.

Het betreft een betaalde functie. ViNe wordt gefinancierd vanuit het Ministerie van Justitie en Veiligheid. De financiën worden beheerd door Fonds Slachtofferhulp.

**Kennisnetwerk
Victimologie
in Nederland**

www.victimologie.nl

Voor wie?

Mensen werkzaam bij een **universiteit** of andere **(onderzoeks)instelling** die deelneemt aan ViNe, met minimaal 5-10 jaar relevante werkervaring (los van een eventueel promotietraject).

De rol van projectleider vraagt om iemand die mensen kan **betrekken** en **activeren**, goed kan **organiseren** en een planning bewaken, en de **communicatieve vaardigheden** heeft om samen te werken met wetenschap, beleid, praktijk en ervaringsdeskundigen.

Solliciteren?

Ben je geïnteresseerd? Stuur je CV en een motivatie uiterlijk **26 november** aan de huidige projectleiders van ViNe: Pauline Aarten en Janne van Doorn, via victimologie.nl@gmail.com.

Gesprekken vinden plaats op donderdag **7 december** in Den Haag.

Wat ga je als projectleider doen?

De projectleiders krijgen de opdracht om het kennisnetwerk verder voort te zetten. Daarbij gaat het specifiek om:

- het **betrekken** van professionals die een positieve bijdrage kunnen leveren aan het netwerk.
- het inhoudelijk voorbereiden, organiseren en verslagleggen van **bijeenkomsten en nieuwsbrieven** waarbij beleidsmedewerkers, professionals uit de praktijk en wetenschappers met elkaar in gesprek gaan over diverse (actuele) victimologische thema's.
- het inrichten en aanvullen van de **website**.
- Inhoudelijk betrokken bij het opstellen en analyseren van wicked problems die vanuit het ViNe-netwerk komen. Zie bijvoorbeeld het onderzoek naar [slachtofferreizen](#).